

HAL KIRKOP: sfond storiku soċjali

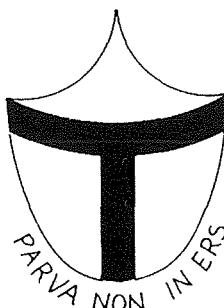
Kitba ta' Tarcisio Zarb B.A. (Hons.) M.A.

F'din l-intervista, Tarcisio Zarb jadatta tagħrif meħud fil-biċċa l-kbira tiegħu mill-ktieb "A Village in Malta" ta' Jeremy Boissevain li nkiteb fl-1969. Dan jagħmlu biex wieħed ikun jista' jifhem aktar ir-rahal kif inhuwa llum.

Mingħajr dubju ta' xejn li l-forma konċentrika tar-rahal, bid-djar b'soqfa ċatti jħarsu u jieħdu l-inspirazzjoni tagħhom mill-knisja, illum tbiegħdu u bdew iħarsu 'il barra lejn ir-raba' jew x'baqa' minnu.

Fejn sas-snин sittin il-prestiqju soċjali kien jitkejjel skond kemm wieħed joqgħod qrib il-knisja u l-istituzzjonijiet ewlenin tar-rahal illum jidher li hemm tkissir f'din l-istruttura arkitettonika, li hija waħda wkoll soċjali (ritwalistika) u ekonomika. Hal Kirkop ingħaqad permezz tal-mezzi tal-komunikazzjoni tal-massa, il-karozza, u l-konsumeriżmu, biex sar jagħmel parti waħda min-nazzjon Malti.

L-antropologisti raw f'dan ir-rahal, imkien fejn kellek unità soċjali u ekonomika, fejn wieħed seta' jaqlaghha u jikolha minn dan l-istess rahal ċejkken. Il-gwerra avveniment importantissimu ghall-Koppin, kissret din l-għaqda ta' ekonomija ta' sussistenza biex b'hekk dawn l-istess Koppin ħargu 'l barra mir-rahal, kisbu paga fissa, kellhom aktar stabbilità ekonomika, iffamiljarizzaw aktar ruħhom mad-dinja ta' barra r-rahal, inqatgħu xi ftit mill-kultura

bidwija li setgħet sawrithom matul is-snin u b'hekk saru bħal haddiehor.

Dan huwa pass požittiv fil-mohħ tax-xju Koppin. Izda dan il-pass pozittiv baqa' miexi b'mod mghaġġel b'tali mod u manjiera li l-art u r-raba' tar-rahal qiegħda kollha tiġi żviluppata biex b'hekk dan ir-rahal qiegħed jingħaqad ma' l-irħula kollha l-ohra li nsibu fin-naħha ta' ifsel ta' Malta.

Bl-istess mod il-bidla qiegħda tinhass fid-dħul ta' hafna nies minn barra mir-rahal, li bħal l-istess bini li jgħixu fih mhux dejjem jintegraw ruħhom fit-tessut soċjali tar-rahal. B'hekk f'rahal wieħed qeqħid jinħolqu żoni differenti li jtellfu xi ftit mill-“omoġeneita” tar-rahal ta' l-imghodd, rahal li jinhass li kien fqir, għalkemm mghammar b'nies li kienu jafu bhall-bqija tal-Maltin l-ohra jgħixu skond il-qawl Malti, “Bl-għaqal u l-hila l-ghalqa l-kbira”.

Il-biċċa l-kbira tat-tagħrif f'din l-intervista huwa dwar Hal Kirkop fis-snin sittin u s-sebghinijiet b'xi aċċenni żgħar għal żmienna.

INTERVISTA

X'tgħidilna dwar l-isem Hal Kirkop?

Il-kelma Hal hija taqsira ta' rahal u nsibuha f'hafna ismijiet Maltin. Kirkop minnaħha l-ohra hija gejja mill-isem Chircopu li jvarja għal Percopu jew Pircopu.

Kemm hija l-popolazzjoni f'dan ir-raħal u kif inbidlet matul iż-żmien?

F'dan ir-raħal insibu 1,825 ruħ. Minn dawn, 1,310 persuna huma eligibbli biex jivvutaw. Din il-popolazzjoni varjat mhux hažin matul iż-żmien. Skond statistika meħuda mir-records tal-parroċċa, (Miege, 1848, p.150) u r-rapport taċ-ċensiment ta' 1-1871 kif ukoll surveys ta' Jeremy Boissovain il-popolazzjoni varjat b'dan il-mod li gej:

Data	Popolazzjoni
1592	50 dar
1667	363 ruħ
1772	270 ruħ
1871	509 ruħ
1960	1293 ruħ
1967	1290 ruħ

Is-sena 1592 kienet is-sena meta Hal Kirkop kien stabbilit bhala parroċċa separata għalihi. F'dak iż-żmien kien daqsxejn ta' rhajjal b'ħamsin dar fejn aktar tard ittellghet kappella. Epidemiji u pesti b'mod speċjali bejn l-1667 u l-1772 naqqasu hafna l-popolazzjoni mhux biss ta' Hal Kirkop imma ta' l-irħula kollha tan-naha t'isfel ta' Malta. Ovvjament l-istatistika mhijiex aġġornata sa żmienna.

Kif inhi l-istemma ta' Hal Kirkop?

L-istemma ta' Hal Kirkop hija b'salib ta' Sant' Antnin bl-ahmar fuq sfond tal-fidda.

X'inhuma l-fdalijiet storiċi u preistoriči ewlenin f'Hal Kirkop?

F'dawn l-inħawi nstabu menhir ta' Żmien il-Bronz u Katakombi Kristjan tar-raba' seklu wara Kristu. Il-Knisja parrokkjali hija ddedikata lil San Leonardu.

X'jagħmel lil Hal Kirkop raħal?

Ix-xejriet strutturali tiegħu huma bħal dawk li nsibu f'hafna rħula ohra. Insibu dd-djar mibnija bil-ġebla Maltija. Toroq dojoq fin-nofs tar-rahal li johorġu u jduru madwar il-pjazza ewlenija tal-knisja. Sas-snin sittin il-biċċa l-kbira tad-djar li kienu 244 kienu

madwar il-knisja b'eċċeazzjoni ta' 7. Dawn huma binjet kumpatti, imbiegħda minn binjet ohra bi ftit ghelieqi. Illum il-ġurnata dawn l-ghelieqi naqṣu ħafna. Din hija karatteristika ta' ħafna soċjetajiet tan-naħha ta' isfel ta' l-Ewropa. Il-pjazza tar-rahal kienet il-qofol ta' l-attivitajiet religjużi, soċjali, politici u ekonomici tar-rahal. Il-biċċa l-kbira tan-nies tħar-rahal jippruvaw joqogħdu ħdejn xulxin. Fil-Mediterran il-komunità li għandha l-aktar prestiġju hija l-belt u mhux ir-rahal. Illum bejn il-belt u r-rahal dahal il-kunċett tal-kontinuum, jiġifier aktar minn differenza karga bejn belt u rahal insibu differenza minima li tīgħi għax-xejn ix-xejen. L-aktar istituzzjonijiet importanti tar-rahal huma madwar iċ-ċentru tar-rahal.

X'effett kellha l-gwerra fuq dan ir-rahal?

Ix-xjuh nett tar-rahal għalihom il-gwerra kienet l-akbar avveniment. Ir-rahal tilef terz mit-territorju tiegħu. Tilef għalhekk l-aqwa raba' li kelli biex ir-Royal Air Force jkunu jistgħu jibnu landing strip ħdejn ir-rahal. Hafna nies tilfu d-djar tagħhom fi żmien il-gwerra. Dan minhabba li fi żmien il-gwerra b'mod speċjali fl-1942, ir-rahal kien ibbopardjat hafna. F'dawn iż-żminijiet in-nies kieno joqogħdu fix-xelters. Fl-1942, 40 ruħ mietu hafna minnhom bil-pnewmonja u mard iehor. Il-gwerra ġabet bidliet kbar fil-hajja tal-Koppin. Dawk l-irġiel li nqabdu bil-lieva tghallmu x'jiġifieri dixxiplina u paga fissa. Fehmu wkoll il-vantaġġi ta' paga regolari b'mod speċjali meta din tqabbilha mal-qliegh irregolari meta jkun gej mill-biedja. Hafna rġiel dahlu fil-gwerra bhala bdiewa u spicċaw bhala ħaddiema tas-sengħa. Mhux ta' b'xejn għalhekk li għal hafna l-gwerra kienet esperjenza 'sabiha'. Definittivament li kienet avveniment soċjali importanti.

Xi ngħidu dwar l-edukazzjoni tal-Koppin?

Teknikament l-ewwel skola primarja

kienet stabbilita fl-1885 u kien intbagħat surmast residenti. Imma konna għadna hafna 'l bogħod mill-edukazzjoni kif mixtieqa. It-tfal kienu jattendu darba 'l hemm u 'l hawn għal nofs ta' nhar. Minn survey li għamel Jeremy Boissovain nstab li l-biċċa l-kbira tax-xju ma għamlux aktar minn sena jew tnejn l-iskola. Hafna kienu llitterati. L-edukazzjoni obbligatorja ma bdietx jekk mhux wara l-gwerra, u l-iskola filgħodu u wara nofsinhar ma saritx realtā ħlief taht il-gvern Laburista ta' l-1955. Illum it-tfal kollha huma obbligati li jmorru l-iskola u hafna tfal jilhqu livell għoli ta' edukazzjoni u jaslu sa l-Università fejn jilhqu toħha, għalliema, ekonomisti, ecc.

Xi nghidu d war l-elettriku u l-ilma?

Dawn waslu wara l-gwerra, jiġifieri l-elettriku u l-ilma u t-toroq bl-asfalt. Is-sistema tad-drenaġġ ma nbniexx ħlief fl-1963. Fi żmien ta' wara l-gwerra r-raħal ingħaqad mal-bqija tad-dinja ta' Malta. Qabel il-gwerra kien hemm karrozza waħda kuljum minn u lejn il-Belt. Biż-żmien bdew jażdiedu biex issa hawn servizz qisu kull għoxrin minuta.

X'tgħidilna dwar ir-Rediffusion?

Dan wasal ir-raħal fl-1948. Sas-sena 1960 tlieta minn kull erbat idjar kellhom ir-Rediffusion. Fl-1960 kien hemm 12-il sett tat-televiżjoni fir-raħal. Fl-1969 kien hemm 73 jiġifieri 30 fil-mija tad-djar. Qabel il-gwerra r-raħal kien maqtugħ għal rasu. Dan m'ghadux jgħodd għal żmienna.

X'tikkumenta dwar il-hajja msejsa fuq il-biedja għal waħda ta' haddiem fl-industrija?

Dan sar bil-mod. Madankollu jekk wieħed iqabbel f'hiex kien jahdmu n-nies fl-1960 ma' dik li konna nsibu fl-1871, il-bidla tidher ċara. Fl-1871 nghidu ahna kien hemm 77 fil-mija ta' l-irġiel li kien jahdmu fil-biedja. Din naqset għal 15 fil-mija fl-1960. Dan jidher minn din it-tabella meħuda mir-rapport taċ-

Čensiment ta' l-1871 pp. 64-107 u survey li għamel Prof. J. Boissovain fl-1960.

	1871 %	1960 %
Professjonal (qassis, ghalliem, skrivan)	2	4
Haddiem tas-sengħa (craftsman, fitter, techn.)	8	24
Haddiem fis-servizz (suldat, pulizija, waiter, driver/cabman)	11	22
Haddiem bla sengħa fl-industrija	2	35
Fl-agrikultura	77	15
Total	100	100

Din il-bidla fil-mod kif wieħed jikseb l-ghixien tiegħu ġabet bidla qawwija fir-ritmu tal-hajja tar-raħal. Seklu ilu 16 fil-mija biss ma kenux jahdmu fir-rahal. Fis-sena 1969, 74 fil-mija jahdmu barra mir-rahal. Ir-rahal b'dan il-mod ma baqax dik li tissejjha unità ekonomika u soċċali shiħa li kien seklu ilu, meta l-irġiel kienu jqattgħu l-jum kollu fir-rahal jew qrib u kienu għalhekk jiltaqgħu ma' xulxin ta' sikkwit. Għalhekk b'xi mod nistgħu nghidu li fl-ghodwa r-raħal jappartjeni għan-nisa, u x-xju tar-raħal ifittxu x-xemx fix-xitwa u d-dell fis-sajf. Madankollu sa l-1969 ir-rahal kien għadu joffri xogħol għal 26 fil-mija ta' l-irġiel. Fost dawn wieħed jista' jsemmi 44 raġel li kienu jahdmu *full-time* jew *part-time* bhala bdiewa jew jagħmlu l-ġbejniet. Kien hemm ukoll 18-il raġel li kienu jahdmu fil-barrieri tal-ġebel. Hafna mill-irġiel kienu jahdmu fl-ġħelieqi wara x-xogħol (1969) fejn l-aktar li jipproduċu huwa patata u basal. Aktar minn 52 fil-mija ta' l-irġiel tar-raħal kienu jieħdu zieda sostanzjali fil-qligħ tagħhom mir-rahal innifsu. Kif nafu din tal-*part-time* hija karatteristika tagħna l-Maltin.

Kif tidħol il-mara f'dan il-kwadru?

Il-mara sa l-1969 meta sar dan it-tiftix li qegħdin niproduċu hawnhekk kienet tħin

fil-bejgh tat-tigieg u ħalib. Hekk ngħidu aħna Rożarja, il-mara ta' Baskal kienet tagħmel ix-xogħol kollu meħtieg li għandu x'jaqsam man-nġhaġ. Taħlibhom, toħroġhom jirgħu, iġġib ħalib lil min jagħmel l-irkotta u ġbejniet, u tinnegozja u tiġġebbed kif taf hi.

Xi ngħidu dwar differenzi bejn familja u oħra fir-raħal?

Ftit jew wisq kollha għandhom l-istess

livell ta' għajxien. Sa l-1969 ma kienx hemm rappreżentanti ta' dik li tissejjah il-klassi għolja tan-nofs bħal ngħidu aħna tobba, avukati, nutari u familji ta' negozjanti qodma. Filwaqt li ma nistgħux ngħidu li hemm klassi waħda f'Hal Kirkop, hemm xi familji li jqisu ruħhom u ħaddieħor iqishom bħala daqsxejn aktar indaqs minn ħaddieħor.